

BİR ÖZGÜRLÜK YANILSATMASI; POSTMODERNİZM*

"İnsanoğlu dışında hiçbir varlık, kendi varoluşu ya da genellikle varoluş karşısında hayrete düşmez. İnsanoğlu, metafizik bir hayvandır." Schopenhauer

bir hayalet..

1980'lerin başında, *"le Monde Dimanche okurlarına manşetten bildiriyordu: Avrupada bir hayalet dolaşiyor - Bu hayaletin adı postmodernizm"*(1)Bu Avrupa'da dolaşan ikinci hayalettir.

İlk hayalet 19. Yüzyıl ortalarındaydı... *"Avrupa'da bir hayalet dolaşiyor - komünizmin hayaleti. Eski Avrupa'nın bütün güçleri bu hayaleti defetmek için kutsal bir ittifak içine girdiler: Papa ile Çar, Metternich ile Guizot, Fransız radikalleriyle Alman polis ajanları."* (2)

Tam da, "Tanrıya şükürler olsun!" demeye hazırlanıyorduk. İlk hayalet, komünizm, birleşen Avrupa güçleriyle onlara büyük bir destek veren hatta savaşın öncülüğünü üstlenen Amerikan güçleriyle, düşünce, moral ve yaşam sistemleri içinden sökülüp atılıyordu... İkinci hayaletin ürküntüsü bindi insanlığın üstüne.

Aradan biraz zaman geçince anlaşıldı ki, korkacak birşey yoktur! Bu hayalet birincisi gibi ürkütücü, zebani kılıklı değil. Sevimli, yaramaz, ele avuca sığmaz bir şey. Ne Avrupa'nın bütün güçleri bu hayaleti defetmek için bir kutsal ittifak içine girdiler, ne Papa'yla yeni çarların, Alman polis ajanlarının işbirliği gerekti... Amerikan Üniversiteleri'nden, Avrupa başkentlerinden, kültür çevrelerinden para ve güç desteği bile vardı arkasında.

"Postmodernizmin büyük bir bölümü ABD'den serpildi ya da en azından orada hızla kökleşti. Bu durum bu ülkenin en yola gelmez politik sorunlarının bazılarını yansıtmaktadır. (...) Çin, diyet kola ile birlikte Derrida'yı da ithal ettiğinden, şu anda Pekin Üniversitesinde postmodern incelemeler üzerinde yoğunlaşan bir enstitü var. (.....)ABD'deki bu tercüme işlemi, kampüs sınırlarının ötesindeki çatışmaların çirkin biçimde akademik parsaları savunma ya da destekleme etrafında dönen itiş kakışlara dönüşmesiyle, radikal rakiplerin düşünsel pazarda kavga etmeleriyle, araştırma fonlarının şu değil de bu avangard girişime tahsis edilmesiyle sonuçlanır."(3) (Altını biz çizdik)

Herkes bu yeni hayalet karşısında kendine bir yer bulma çabasına giriyor. Kimisine göre, günümüz piyasa egemeni geç kapitalizmin düşünce alanına düşürdüğü bir görüntüdür postmodernizm. Kimine göre özgürlüktür, tüm iktidarlara başkaldırıdır, her dönemde yaşamayı başarmış insanın ihtilalci ruhudur... Çin Masaları'ndan, Binbir Gece'ye, çağlar öncesinden var olan, Cervantes'in kitaplarında, Garcia Marquez'in yapıtlarında kendini duyurmuş bir aykırılık, bir karşı duruş... Kimine göreyse kurtulmaktır çevreyle ilgili gereksiz sorumluluklardan, başıboş, özgür yaşayabilmektir.

Yüzeyel bir bakışla, edebiyatta bir "tarz" ve yöntem tartışması gibi görünür postmodernizm. Üzerine eğildiğimizdeyse, çok boyutlu, çok yönlü, yönelimli düşünce sistemleriyle

karşılaşırız. Bilinç, akıl, tarih, toplum, sosyoloji, felsefe, hatta insan duyularının, hücre fizyolojisinin tartışılmasına kadar uzanan bir yol çıkar önümüze.

Evrenin bilinen en gelişmiş varlığı olan insanın diğer canlılara olan üstünlüğü, onun algılama çeşitliliğine, beynin birer ürünü olan bellek, yargılama ve bilinçli davranma yetilerine dayanır. Bu davranışı doğa egemenliğine taşıyan son adımsa, insanın sosyal özelliğidir. Tarih öncesinde, bilincin yeterince çevreyi aydınlatamadığı uzun bin yıllar, yüz bin yıllar boyunca bilinmeyen, görülmeyen güçlere devredilen evren ve toplum sırları, insan tarafından, *toplum* içinde, duyularla, deneyimlerle, bilgi birikimleriyle kuramlaşmış *gerçek* ışığında insanın kendi malı olur. *Toplum* ve öğrenilebilen *gerçek* insanın en güçlü iki silahıdır. Bu iki ayak üzerinde, tarih yazılacak, gelecek kurgulanacaktır. Sanayi devriminden sonra, kölelik ve kapıkulluğundan özgürlüğe açılan bir kapıyla özgür işgücü olan her aydın insan, Olimpos'tan ateşi çalıp insanlığa sunan bir Prometeustur artık.

Toplum ve bilgiye temel oluşturan *gerçek* kavramları, postmodernizm öncelinin, modernizmin ana ilkelerini oluşturur. Modernizm, yüzlerce yıllık bir birikimin ürünüdür. Kendi çağında *moda* karşılığı *güncel olan* diye tanımlanmasından aldı adını modernizm ve bu tanım bugün için yetersiz kaldı. En azından bugün moda olan değildir!

Taht, şato ve mihraba yönelmiş, kral, derebeyi, kilise, egemenliğine karşı iktidar kavgası vardı önce modernizmin içinde. Kapitalist diye adlandırılan yeni üretim biçiminin patronlarının, kıyasıya rekabet koşulları altında piyasaya egemen olabilmek için ucuza üretme mücadelesi... Sonra, köle, toprakbendi, yanaşma olmaktan kurtulmuş yığınların aç kalmamak için ölesiye çalışmak zorunda kalarak tanıştıkları özgürlüğün bir anlamının da, insanın kendi geleceğini kendi elleriyle kurabileceği gerçekliği... Monarşilere başkaldırırken devrimci olmuş patronların, iktidar koltuğuna ulaşınca kendini desteklemiş işçi, köylü yığınlarına, orta sınıflara sırt çevirmesi... Çalışan yığınların kanları pahasına verdikleri iş koşullarının düzeltilmesi mücadelesinden başlayarak siyasi iktidara uzanan destansı kavgaları. Daha adaletli bir dünya için küçük ütopyalardan üzerine ciltlerle kitap yazılmış devrimci kuramlara.. Modernizm, iki sözcüklük bir özetle, sosyal yaşama yüzbinlerce yıl egemen olmuş *dogma egemenliği*'nin sonuydu. İnsan, ancak gözüyle gördüğüne, eliyle tuttuğuna, ya da kendi türünden birinin gözlem, deney, deneyimle kuramsallaştırdığı sorgulayan akla uygun bilgiye inanabilirdi. Bilinçli, aydın insan kendi türüyle dayanışarak düşüncesini, ülküsünü yaşama dönüştürebilir, düşünceye yaşam verebilirdi.

Modernist kuramcılardan Leon de Laborde, John Ruskin ve Viollette-Duc'un o dönemin sanatını ve modernizmi çok iyi anlatan bir tanımları var: "*Doğayı taklit ederek eğri çizgilerin*

süsleyici değerinin belirginleştirilmesi; nesnenin biçimini kullanıma uydurma isteği; mimarlık, dekor, mobilya arasında bir bireşim sağlama arzusu; son olarak da 'herkes için sanat' ilkesi ardından, halkın yaşam koşullarını değiştirebilecek güçte olan toplumsal bir ideali gerçekleştirme tutkusu." (Altını biz çizdik)

Bu tanımın anlattığı iki özellik postmodernizmle birlikte ortadan kalkacaktır. Modernist sanat ve edebiyattaki birincil özellik, öznenin, yani sanatçının nesne (yazılı metin, resim vb. sanat ürünü) üzerinde, insanın doğa ve toplum üzerindeki belirleyiciliğinin yansımasıdır. İkincil özellik, yapının bir bütünlük oluşturması, gönderilene (okur, izleyici vb.) bir anlam, içerik, ileti sunmasıdır.

postmodernizm, modernizmi aşarken, gözlem, deneyim ve bilgi edinim temellerini, öznenin nesne üzerindeki egemenliğini sarsar.

Bilimin evren yasaları diye kabullendiği modernizmin temel öğelerini tartışmaya açarak oluştu postmodernist düşünce. Günümüz tüketim toplumu mu postmodernizmi kurguladı, postmodernizm mi aldı aklımızı başımızdan da şizoid parçalanmalarımızı birbirimize bulaştırmaya başladık, tam bilemedi çoğunluğumuz. Ama bildiklerimiz de vardı. Postmodernizm, toplumcul davranışı, onu iteleyen gerçeklik kavramını, ya da aklın egemenliğini sarsabilmek için bazı temelleri yıkmalıydı. Deneyim, gözlem, bunlara bağlı bilgi birikimi, ameliyat masasına yatırıldı, oradan otopsiye geçildi.

"Deneyim her zaman, belli toplumlarda ve bu toplumların değişik bölgelerinde, belli anlarda geçerli olan çeşitli anlayış ve yorumlama yapıları tarafından -fiilen belirlenmiş olmasa bile- en azından önceden yorumlanmış olabilir.(.....) Aslında, modernist kültürü ve genel olarak moderniteyi nitelemeyinin bir yolu onun deneyimi keşfedişine bakmaksa, bir başka yolu da onu özbilincinin deneyimi istila ettiği uğrak olarak görmektir. (...) Çağdaş benliğimizi şimdi uğrağında anlamaya çalışırken, "bilim"de, din"de hatta "tarih"te, tarafsızlığından emin olabileceğimiz hiçbir gözlem noktası yoktur. Çözümlemeye çalıştığımız an içinde ve o ana aidiz, bu çözümlemeyi yapmak için kullandığımız yapıların içinde ve o yapılara aidiz. (4)

İnsanın kendi deneyimlerini, duyu organlarıyla algılayıp belleğe yazdıklarını, ya da başkalarının bir kuram şeklinde kendine sunulmuş bilgileri bir yanılısama, ya da bir önyargının, bir iktidar istencinin benliği kaplaması olarak algılamasıyla birlikte, herşeyin üstüne şüphe ve belirsizlik iner. Kendi duyularımızın sorgulandığı bir ortamda gerçeğin ne olduğunu anlayabilmek elbet olası değildir. Beden, kendi organlarına bile yabancıdır artık. Belirsizlik egemendir. Şekerin tatlı, biberin acı olduğunu söylemeye kalkmamalıdır kimse. Bir başkasının tersine algılama içinde olabileceği her zaman düşünülmelidir! Çevremizdeki herşey bir görecelilikten başlayarak her algılayana göre ayrı, birbirine aykırı birer gerçekliği barındırır.

Postmodernizm, doğa ve toplumu yorumlayan, devindiren, harekete geçiren, değiştiren yasaları bulma çabasının, bir bilim şeklinde sistemleştirmeye uğraşan tüm düşüncelerin, sistemlerin yıkıma uğratılmasıdır. İbn-i Haldun'dan Marks'a uzanan bir süreçte büyüyen bilinçli insan yorumlamasının, adalet arayışının bir sonu gibi de aynı zamanda...

1789 Devrimi ile modernizmin sosyal devrimle taçlanmasına, kralın yerine tahta çıkmasına tanıklık etmiş, kültür ve sanatta dünya metropolü Paris, bu yeni düşünce akımının, postmodernizmin de dünyaya geldiği yer olarak anılabilir. İkinci Dünya Savaşı sonu Fransız düşün yaşamında egemen olan Marksizmdi. Fenomenoloji, varoluşçuluk, Lacan'ın psikanalizi ve Althusser'in yapısalcı Marksizmi, Marksizm'in son altın çağındaki değişik görüntüleri idi. Belki, bir duraklama ve çöküşün de habercileri...

Yapısalcılık, fenomenleri parça ve bütün çerçevesinde analiz eden ve bir yapıyı ortak bir sistem içinde parçaların karşılıklı bağlantısı olarak tanımlayan bütüncü çözümlerinin düşüncesidir. Yapısalcılığa göre, yapılar, bilinçdışı kurallar ve kodlar tarafından yönlendirilmektedirler. Simge sistemleri, bilinçdışı ve toplumsal ilişkiler öncelik taşıyan kavramlardır. Bunların karşısında öznellik ve anlam türevseldir. Yapısalcılığın özellikle Althusser tarafından tartışmaya açtığı özne kavramı ve anti- hümanizm, diğer düşünceler için de bu alana yapılmış bir çağrı oldu. Düğümü çözmeye yöneldi düşünürler. Özne, dil, söylem, gösterimsel ve temsile dayalı kuramları içeren yoğun bir tartışma başladı. Özne, yalnızca dilin, kültürün ya da bilinçdışının bir etkisi olarak betimlenip bir köşeye atıldı ya da radikal ölçüde merkezleştirildi (decentered) ve öznenin nedensel ya da yaratıcı bir etkililiği olabileceği reddedildi. Derrida'nın sözleriyle, *"Anlamın anlamı sonsuz imadır, gösterenin gösterilene sonu nereye varacağı belirsiz bir şekilde yaptığı göndermedir... Anlamın anlamının gücü, gösterilen anlama hiçbir mühlet, hiçbir duraksama tanımayan belli bir arı ve sonsuz müphemliktir... daima tekrar anlamdır ve farklılaşır"*. (5)

Yapısalcılarla yapıbozumcuların ortaklaştığı nokta, insanın kendi kendine belirlenmesinin bir yanılsama olduğudur. Her ikisi de hümanizma karşıtıdır.

Modern felsefenin tümüne yönelik bütünsel eleştiriler içinde Nietzsche'nin düşünceleri ile Heidegger'in metafizik eleştirisi önemli yer tutarlar. Nietzsche, postyapısalcıların ve postmodernistlerin bir öncüsü, önderi de sayılabilir. Nietzsche, diyalektiğin tez, anti-tez karşıtlığının bir sentez için var oldukları, ya da karşıtlıkların yeni bir doğum ya da ölüm gibi sonuçlarla süreklilik göstermesi ilkesini teolojik bir açıklama olarak görür. Bu anlamda diyalektiği, Marksist felsefeyi, genel belirlemelerle gelecek üstüne sistem kuran tüm düşünce sistemlerini Tanrı düşüncesi, dinsel inanışlarla bir tutar, tümüne birden karşı çıkar. Özne,

temsil, nedensellik, gerçek, değer ve sistem kavramlarını sarsan görüşler geliştirdi Nietzsche. Tüm iktidar sistemlerine karşı bir başkaldırının bayraktarlığını yaptı. Gerçeğin temellerini sarstı. *"Sanatın yanılısamı olmasa gerçek'ten ölürdük"* diyordu Nietzsche.

1789' dan 1968'e, hayaletler tahtırevanda yer değiştirir...

Postmodernizmin habercisi postyapısalcılığın düşünce alanındaki kazanımı olan Mayıs 1968 olaylarının çıkış noktası bilgi ve eğitimin tartışılmasıydı. Bir iktidar aracı olan, genç kuşaklar ve tüm toplum üzerindeki baskıya aracılık eden eğitim de bilgi de tartışılmalıydı. İktidar yalnızca egemen üretim ilişkisinin patronu ya da devletin yöneticisi değil, bir sistem içinde insanları bağlayan, belirli kalıp düşünce ve davranışlara yönlendiren tüm sistemlerdi. Aykırı olduğunu savlayan düzen karşıtı partiler ve siyasal guruplar da birer iktidar aracı olmaktan öte birer iktidar odağıydılar. 1968 ayaklanması böylesi özgürlük istenci, iktidar karşıtı söylemlerle başladı, insanın kendi geleceğiyle ilgili kuramlara, bilince, akla, tüm toplumcu kurallara karşı çıkan bir dağınıklıkta, postmodernizmde bitti.

postmodern edebiyat; postmodernizmin anlatı bütünlüğü!

Edebiyat, tüm düşünsel eylemliliğin, kuramların bir sezgisi, bir ön habercisidir. Postmodernizmin ilk ele avuca sığan tanımını da bir edebiyatçı, İhab Hassan yapacaktır. İhab Hassan'ın ilk baskısı 1971 yılında yapılan "Orfeus'un Parçalanışı: Postmodern Bir Edebiyata Doğru" yapıtı bu anlamda tarihsel bir değer taşımaktadır. Yapıt, hem kapsadığı imgeler, hem gönderilene sunduğu iletilerle postmodernizmin kutsal kitabı olabilme özelliğindedir. Öyküde, genç erkeklere gösterdiği ilgi nedeniyle kafası koparılıp Herbus nehrine liriyle birlikte atılan Orfeus'un kafası şarkı söylemeyi sürdürmektedir. Hassan'a göre bu yüzyılın en önemli edebiyat gerçeği, parçalanmaya razı olan ama gene de, "telleri olmayan bir lirle" şarkı söylemeye devam eden bir "sessizlik edebiyatı" olmuştur" (6)

Hassan bir örnek tabloyla özetler ayrılıkları:

Modernizm

Romantizm/ Sembolizm
Form (birleşik, kapalı)
Amaç
Tasarım
Hiyerarşi
Egemenlik / Logos
Sanat Nesnesi/ Tamamlanmış Yapıt
Uzaklık
Yaratım/ Bütünleştirme
Toplama

Postmodernizm

Patafizik/ Dadaizm
Antiform (ayrışık, açık)
Oyun
Şans
Anarşi
Tükeniş/ Sessizlik
Süreç/ Performans/ Hapening
Katılım
Yok etme/ Yapıçözme
Dağıtma

Kök/ Derinlik
Yorumlama/ Okuma
Okunabilirlik (Okura göre)
Anlatı/ Büyük tarih
Ana Kod
Belirti
Jenital/ Fallik
Paranoya
Köken/ Neden
Belirlenmişlik
Aşkınlık

Köksap/ Yüzey
Yoruma Karşı/ Farklı Okuma
Yazılabilirlik (Yazara göre)
Karşı- anlatı/ Küçük Tarih
Kişisel lehçe
Arzu
Polimorf/ Androjen
Şizofreni
Farklılık- Farklılaşma/ İz
Belirlenmemişlik
İçkinlik

(7)

postmodernist kimlikler

Michel Faucalt, Gilles Deleuze ile Felix Guattari, Jean Baudrillard, Jean-Francois Lyotard, Fredric Jameson, Ernesto Laclau, Chantal Moufe postmodernizmle ünlenmiş adlardır.

Michel Faucalt, kendisini postmodernist olarak tanımlamasa da postmodernizm sayılabilecek bir kurama bütünlüğüyle giriş yapmış ilk düşünürlerdendir. Ona göre, Marksizm ve psikanaliz pratik imalar açısından indirgeyici ve zorbadırlar. Hümanizma da, bir iktidar istencine kapı açtığından baskıcı bir yönelimdir. Tüm makropolitikaları böyle bir başlık altında toplayabilmek gerekir. Farklılıklara saygı duyulmalıdır. Şizofrenler, akıl hastaları, lezbiyenler, homoseksüeller, mikropolitika üreten tüm gruplara öncelik verilmelidir. Onlar toplumcul baskılara karşı genellemeden kaçınacaklardır. Tarih bilgisi yanlış oluşmuştur, tarihsel bir evrim yoktur. Bütünleyici tarih yerine parçalayıcı, ayrıştırıcı arkeoloji öne geçmelidir.

Deleuze ve Guattari'de, Anti- Ödip ve Bin Yayla yapıtlarıyla kuram içinde öncelik taşırlar. Göçebe topluluklar, köksap ayrıştırması, şizofrenler düşüncenin özgür alanlarıdır. Köksap yönelimi, iki kutuplu karşıtlık mantığını yapıbozumuna uğratarak modernizmin ağaç biçimli sistemliliğine karşı çıkar. Kökleri ve temelleri kazıyarak çokkatlılıklar oluşturmaya çalışır.

Postmodernizmi kendi adıyla tanımlayan ve en parlak adı olarak bilinen Baudrillard'ın önermeleri Batılı postmodernistler için kuramın en genel tanımını göz önüne serer.

"Modernlik eğer kodları ve modelleri endüstri burjuvazisinin denetlediği üretim çağıysa, bunun tersine postmodernlik, simülasyonlar çağı, modeller, kodlar ve sibernetik tarafından yönetilen bir göstergeler çağıdır. Göstergeler toplumsal yaşam üzerine baskı kurar. Postmodern dünyada imaj ya da simülasyon ile gerçeklik arasındaki sınır patlayıp içe göçmüştür. Bu göçükle birlikte tam da "gerçek" in yaşantılanması ve zemini kaybolmuştur. Gerçek ile gerçek olmayan arasındaki ayrımın bulanıklaşmasıyla "hipergerçek" ortaya çıkmıştır. Önceki gerçeğin bir model uyarınca üretilmesiyle ortaya çıkan bu yeni "gerçek" öncel gerçekten daha gerçek bir gerçektir! Yeniden tazelenmiş, sanrısız bir benzeşlikle yapılanmış, düzeltilmiş bir gerçektir bu. Disneyland örneğindeki ABD'ye ilişkin modeller, ABD'nin giderek Disneyland'a benzemesinden ötürü toplumsal yaşamdakinden daha gerçektir."(8) "Hipergerçek, modellerin gerçeğin yerine geçtiği bir durumdur. Giderek simülasyonlar gerçeği oluşturmaya başlarlar. Bilim, bilgi, eğlence, imge, politika arasındaki tüm sınırlar çökmüştür. Haber programları birer eğlence programına dönüşmüştür

artık."(...) Medya iletilerinin yayılması ve semiurgy (göstergeseller), toplumsal alanı tıkabasa doldurur, kitleler sürekli bombardıman altındadırlar, sürekli satın almaya, oy kullanmaya, çevresindekiler hakkında bir kanı beslemeye ya da toplumsal hayata katılmaya kışkırtılmaktan bezir, huñ beslemeye başlar. Kitle, tüm anlam, ileti ve kışkırtmaların yutulduğu bir kara delik olur. Sınıflar, politik ideolojiler, kültürel biçimlerle birlikte toplumsal olan yok olur. Gerçekle medya gösterge saldırıları birbirine karışır. Toplum bütünüyle bir iç göçüş yaşar. (9) Baudrillard'a göre olanaklı tüm sanatsal biçimler işlevler tükenmiştir. "Teori de kendini tüketmiştir. (...) Her şey olup bitti. Olanaklıların uç noktalarına varıldı. Her şey kendini imha etti. Bütün bir evreni yapıbozumuna uğrattı. O nedenle geriye yalnızca kırıntılar kaldı. Bundan sonra yapılabilecek tek şey, kırıntılarla oynamaktan ibaret. Kırıntılarla oynamak, işte bu postmodernidir. (10)

Oyun bitmiştir diyordu Baudrillard, öznenin nesne dünyası üzerinde egemenlik kurma savlarını bırakması, yok etmesi gerekir. Bizler, nesnelere daha fazla benzemeliyiz, kendimizi öznellik yanılışmasından ve kasıntısından arındırmamız gerekir. (11)

Baudrillard'a göre tarih de bitmiştir. Değişim, yenilenme, ilerleme ve gelişme çağı modernlikle birlikte sona ermiştir. Tarihin sonuyla birlikte demokrasi, devrim, sosyalizm, ilerleme, herkese gönenç gibi düşünceler, kuramlar da bitmiştir. Cumhuriyet Kitap Eki, 17 Ocak 2002 Perşembe sayısında yayınlanan Amerikan toplumu üzerine yazılmış bir makalesinde Baudrillard bu bitişin bir "ironi" anımsatması ve yeni bir başlangıç habercisi olduğunu söylüyor olsa da, onun pesimist tavrı tüm yapısının bir görüntüsüdür ve postmodernizme de büyük ölçüde damgasını vurur.

eleştiriye genel bir giriş; ya da postmodernizmin "eleştiri" mantığı üzerine...

"Özetlemek gerekirse, 'postmodern' teriminin henüz üzerinde anlaşma sağlanmış bir anlamı yok -terimin türevleri olan- postmodernlik, postmodernite, postmodernleşme ve postmodernizmden oluşan terim ailesi sıklıkla kafa karıştıran ve birbirinin yerine geçebilen tarzlarda kullanılıyor." (12)

Furtherstone'un bu tanımında da görülebileceği gibi elden, düşünceden kayıp kayıp giden, sınırları, boyutları belirsiz bir düşünce dağınıklığı olan postmodernizmi bütünlüklü bir eleştiri içinde ele alabilmek oldukça güçtür. Önemli olan da bu değildir zaten. Postmodernizmi bir kavram olarak eleştirmek yerine, içinden çıktığı geç kapitalizme yönelttiğini eleştirilerinin eleştirilmesi, postmodernizm için daha bütünlüklü anlamlar kullanma olanağı tanıyacaktır.

Postmodernizm, yaşadığımız çağın insan üzerindeki olumsuzluklarını tanımlayarak kuram oluşturmaya çalışır. Çoğunlukla, kapitalizmin bir eleştirisiymiş gibi görünür ama, kapitalizmin insana yönelmiş uç uzantılarını parçalara ayırarak, bütünü gözden kaçırarak eleştirir. Sözelimi, dokuz kollu geç kapitalizm canavarının yüreğiyle değil kollarıyla uğraşır.

Medya, simge yağmurları ve iletişim baskısı eleştirilirken olağanüstü abartılı bir dil kullanır. Dilden çok sezgi ve söyleme öncelik tanıyan postmodernist iletiler, insanın çevresindeki herşeye karşı derin bir şüphe ve belirsizlik içinde donakalmasına yol açar. Bireyde oluşmuş parçalanma, gerçeğin dağılması, tüm iktidarlara ve rasyonelliğe karşı çıkma adına bir bütünlük gösteremeyen dağınık söylemlerin arkasında tüm olumsuzlukların sorumlusu devlet, toplum

örgütlenmeleri, kapitalist sistemin ekonomik ve politik yapılanması es geçilir. İnsan olumsuzlayan koşullara karşı önerilen tek çözüm, insanın libidinal duyguları ve sezgileriyle çocuksu oyalanması, yoğun bir melankoli, şizofreni, umutsuzluk, hüzündür.

Diyalektiği, neden- sonuç ilişkisini ve açıklayıcı bütünsel tezleri, kuramları yadsır postmodernizm. Ayrımcılık, bölük pörçüklük, yerel politikalar, mikropolitikalar savunulur. Homoseksüel, femenist, lezbiyen ve çevreci örgütlerin mücadeleleri alkışlar, ancak bu ayrı grupların çabalarını birleştirme çabasından, toplumsal bir değişim için genel bir yol, yöntem belirlemek ve belirtmekten ısrarla kaçınır. Mücadelenin bütünlüğünün sağlanması, ya da daha insanca bir toplumun hangi örgütlenme, ya da yapılanmayla oluşabileceği üzerine hemen hiçbir şey söylemez. Bölük pörçüklenme (Lyotard), patlayıp içe çökme (Baudrillard) ile dağılmış özne nasıl kurtulacaktır?

postmodernizm, estetiğin yerine tüketim simgesini seçmiştir

Sanatsal çabalarda bireylerin öznel çabalarının değil, bu alana yatırım yapan şirketlerin, piyasada söz sahibi güçlü medya patronlarının, hatta devlet örgütünün egemenliği gözlenirken postmodernist düşünce bunu uyum içinde kabullenen bir tavır gösterir.

Baudrillard, çağımızın bu kurgulanabilir sanat olgusunu şöyle tanımlıyor: "*(...)sanat ayrı bir kapalı gerçeklik olmaktan çıkmıştır; sanat üretime ve yeniden üretime dahil olur; öyle ki her şey, 'şu gündelik ve banal gerçeklik bile aynı nedenden ötürü sanat göstergesine dahil olur ve estetik hale gelir'. Gerçek boşaltıldıkça ve gerçek ile hayali olan arasındaki çelişki ortadan kaldırıldıkça çağdaş simülasyon dünyası farklılık, perspektif ve derinlik yanılmasının sona erdiğini gördü. (...) Ve böylece sanat her yeredir; çünkü ustalık gerçeğin tam merkezinde yer alır. Ve böylece sanat ölmüştür; sadece eleştirel aşkınlığın geçip gitmesinden ötürü değil, kendi yapısından kopartılamaz bir estetikle tamamen dolu olan gerçeğin kendi imajıyla karıştırılmış olmasından ötürü.*"(13)

Sanatta artık "*kurallar yok, yalnızca tercihler var*"dır! (14) "Tercih" ve arzunun belirleyicisi de bu alana yatırım yapan sermayedir elbet.

Sonuçta, tüketim, hazza ve tapınmaya, hatta, sanata dönüşür. Estetik, yansıtmacı kullanım karşısında değerden düşmüş bir eski seçkinler eğlencesi olarak kalmıştır. Postmodernizmin yaptığı abartılı bir durum saptanması dışında birşey değildir. Sanatın ve öznenin kurtuluşu için bir önermesi yoktur.

parçalanmış ruhsal dünyaya kutsal bir kurtarıcı gerekir

Postmodernizm, ya da onun kuramsal savunucularından bir kısmı, modernizmle birlikte sorgulanan ve toplumsal yaşamdaki belirleyici yerini yitiren dini bir yeni kurtarıcı olarak sunacaklardır. "*Sözgelimi, Daniel Bell (1976: 28) 'modernliğin gerçek sorunu(nun) inanç' sorunu olduğunu anlatır bize. Toplumun dinle bağlantısı bir kez koparıldıktan sonra tinsel*

kriz açısından dünyevi anlam sistemlerinin yanısatici çareler olduğu kanıtlanmıştır ve ancak dinsel bir yeniden canlanma kuşaklararası sürekliliği onarmaya ve bizim varoluşsal belalarımıza doyurucu bir şekilde seslenebilecek kozmik düzen, tevazu ve özen imgelerini üretmeye yeteneklidir." (15)

"Din, varoluşa ilişkin çekirdek sorulara en tutunumlu yanıtlar dizisini sağlayan bir inanç sistemi olarak tanımlandığında, dinsel inançtaki bir gerilemenin zorunlu olarak toplumsal bütünleşmeyi ve toplumsal bağı tehdit etmesi gerekir ve zaten Bell'in modernizm kültürü konusundaki yargısı da budur. (16) Televizyon programlarından sinema gösterilerine, düşünürlerin gerçekle ilgili şizofrenik parçalanışlarına, yaşamın ve tarihin başkalarınca kurgulanmış ve sanal bir gerçeğe dönüşmüş kurgu olduğu yönündeki itilişler, yöneticiler ve yaşamı kurgulayanlar tarafından sürekli izleniyor olma kaygısı, insanı şüpheye, durağanlığa ve kendi libidinal arzuları içinde, içe çöküşe, parçalanmaya götürür.

Postmodernist kuramın ilkeleri, geç kapitalizmin, içinde bulunduğumuz koşulların ürünüdür.

İnsan işgücünün, hele de kas gücüne dayalı üretici insanın günlük yaşam içindeki ağırlığının etkinliğinin azalması, yalnızca kendi işiyle ilgili olarak uzmanlaşmış, yetkinleşmiş, yaşamın diğer boyutlarına yabancı insanın üretim zincirinde bilinmedik bir yerde sıkça kendi yalnızlığıyla yaşar olması, onun ruhsal dünyasında da benzer yapılanışlara kapı açar.

"Bir ilk adımla kaba bir yaklaşımı göze alarak, postmodernizmin büyük kısmının politik açıdan muhalif konumda olmakla birlikte ekonomik açıdan işbirlikçi olduğu söylenebilir." (17)

Kapitalizm, postmodernizm ve muhalefet sözcükleri, postmodernizmin kesişmeyen paralelleri gibi sonsuza kadar birlikte yaşayacak kavramlar olarak birlikte durabilirler. Postmodernizmin önermeleri, bir dünya değişikliği, yeni ve adaletli bir sistemi kesinlikle kapsamaz. En önemlisi de birlikte mücadeleden, dünyaya egemen sistemin ezdiği çeşitli halkarın, ya da sınıf, zümre, alt grup, etnik bölünme, cinsel ayrılık vb.nin ortak bir mücadele etrafında birleşmelerinden yana değildir "kuram"ı. Programsız ve hedefsizdir, başıboş bir muhalefettir. Postmodernizmin yaptığı muhalefeti, *"küreselleşen sömürü, baskı sistemine karşı, her yerde, açlığı, hastalıkları, bombalamaları engelleyeceği öngörülen bir ıslık çalma hakkı gibi..."* tanımlayabiliriz.

Türkiye'de Postmodernizm Açılımı, "Türk Romanında Postmodernist Açılımlar"la...

Edebiyat denizi, postmodernizmin yelkenlerini doldurmaya çalışan çok güçlü esintilerle çalkalanıyor. Kimi zaman ad olarak anılmasa da postmodernizm, şizofreniyle, gerçekliğin ölümüyle, televizyonun toplumdaki etki ve kültürel önderliğiyle, büyük finans çevrelerinin gazete, dergi yayınlarının etkileriyle düşünsel alanda genişliyor, yayılıyor. Özellikle de 1990 sonrası edebiyat dünyasında adını duyuran sanatçılarımızdan çoğunluğu bu esintiyle sürükleniyorlar. Bu gelişimde, 12 Eylül dönemi, edebiyatımızdan bilincin ve aklın dışlanması katkılarıyla önemli bir yer tutuyor. *"İçerik ve coşku"* bu dönemden başlayarak hızla kan

kaybına uğruyor. Dildeki arındırma hareketini baltalamaya yönelik bilinçli saldırılar bu dönemde başlıyor. Dinsel ve mistik öğelerin yapıtlarda yaygın bir şekilde kullanılarak gerici eğilimlere ödün verilmesi, *dogma*'nın yeniden yaşam olanağı bulması, Cumhuriyet kuruluşunun ve toplumun öncü gücü olmuş düşünceyi yıpratmaya çalışan *tarih tahrifatları* postmodernizmin günümüz edebiyatındaki çeşitli dağılımlarını, görüntülerini oluşturuyor.

Postmodernizmin ülkemizdeki en üretken, en ünlü savunuru, belki de en sistemli çalışanı demek doğru olacak, Yıldız Ecevit'tir. Y. Ecevit, öncelikle Batı'da gelişmiş postmodernist düşüncenin Türkiye'de tanıtılması ve yayılması için yaptığı çalışmanın yanında edebiyat tarihimize bakışta kendince yeni yorumlar getirmiş, postmodernizme Batılı düşünürlerinde bulunmayan, yeni katkılar, açılımlar eklemiştir.

Y. Ecevit'in edebiyat tartışmalarında kullandığı ilk sav, metin incelenmesinde ya da metnin kendisinde "içerik", anlam aramanın, yansıtmanın, kurgulamaya çalışmanın "edebiyat dışı" olduğudur. Gerçeğe yakın yorumlamalar, yahut yazarın savunduğu kuramla örtüşen, ya da ona yakın düşen anlatımlar, toplumcu iseler "edebiyat dışı"dırlar. Edebiyat yapıtında, yorumunda "edebiyat içi" olunabilmesi için içerik, anlam ardında koşulmaması, çıkışsız, başı sonu belli olmayan sarmallarda, mistik labirentlerde metnin kurgulanması gerekmektedir.

"18. Yüzyılın aydınlanma çağında eleştiri, edebiyat ürününün niteliğini ortaya çıkarmaktan çok, ahlaka dayalı bir kültür eleştirisi işlevini üstlenir. Akli bayrak yapan bu çağın eleştirmeninin ana amacı edebiyat dışıdır; okuruna edebiyat aracılığıyla aklını kullanmayı öğretmek ister." (18) Oysa edebiyat başka şeyler öğretmelidir insanlara... *"Onun metninde, bir roman kişinin 'bu alemin anlamı ne?' sorusuna Tanrı'nın verdiği yanıt bile belirsizlik taşır; Tanrı'nın Sır mı ya da Sev mi dediği anlaşılmaz."*(19)

Okurun romantik damarlarını okşamaktadır Y. Ecevit. Hemen tüm yazılarında romantizmden uzak, estetik kaygısı olmayan bir edebiyatçı tipi tanımlayıp belirli bir dönemin edebiyatçıları ve onların düşüncelerini yıpratmaya çalışmaktadır. Hem romantizmi hem postmodernizmi birlikte kullanmakta, eleştirisini, *"(...) toplumcu gerçekçiliğin, yapıtın sanatsal yönünü tümüyle gözardı eden yaklaşımını..."*(20) kendi yarattığı tezlere dayandırmaktadır.

Tam da burada, ilk kez adını kullanmışken, Toplumsal Gerçekçilik denen yüzde yüz yerli, Türkiye modernizminin edebiyattaki görüntüsünün belki de bir anlatımı olan akımın, Batı toplumunda top yağmuruna tutulan ve tüketim toplumu egemenliğini yansıtmak için kullanılan *"Toplumsal Gerçeklik"* kavramı ile bilerek ve istenilerek birbirine karıştırıldığını, postmodernistlerimizin, özellikle de Y. Ecevit'in bu oyunla tüm kapitalizm karşıtı muhalefeti temsil eden Batılı düşünürleri yerli bir edebiyat akımına karşı arkasına almış göründüğünü belirtmekte yarar vardır. *Toplumsal Gerçekçilik* ile *toplumsal gerçeklik* birbirinden çok ayrı şeylerdir oysa. O kadar ayırdırlar ki birisi ortaçağ karanlığına, kulluğa, derebeyliğe karşı Türkiye uyanışını "temsil" etmeye çalışırken diğeri de tüketim toplumu egemenlerinin insanı

uyutmaya, yanılsatmalara götüren kültür baskılarını anlatan bir kavramdır. Toplumsal Gerçekçiliğimizi, karşısındaki toplumcu ve gerçekçi olmayan türlü çeşitli aydınlanma karşıtı akımlarla mücadele ettiği çağda düşündüğümüzde, Türkiye toplumsal gerçekliğini temsil eden Osmanlı üstyapısı ve Anadolu tefeci bezirganlığı ile demokrasi güçlerinin bir çatışması olarak yorumlayabilir, bu anlamda, Toplumsal Gerçekçiliğimizin, kendi zamanının toplumsal gerçekliğine karşın insan özgürlüğüne uzanan kapsamlı ve çileli bir mücadele vermiş olduğunu söyleyebiliriz. Toplumsal Gerçekçilik ile özellikle Batılı düşünürlerin çağın tüketim toplumu egemenliğini aktarmak için kullandıkları toplumsal gerçekliği birbirinden ayırmadan nesnel bir değerlendime yapılamaz. Toplumsal gerçekliğin ne olduğunu bir Batılı düşünürden aktaralım...

Pierre Bourdieu'nun Televizyon Üzerine (YKY; 2000) adlı kitabından bir alıntı yapan Hüseyin Köse Virgül Dergisi Mart 2002'deki yazısına şöyle başlıyor: *"Toplumsal gerçeklik televizyon setine, oradan da TV ekranına yansırken, görsel bir karmaşalar evreni içinde yitip giden gerçekte nedir? Bourdieu'nun bu soruya verdiği yanıt, ilk kez Flaubert'in dikkat çektiği 'buyur edilmiş fikirler'in her bakımdan 'öteki görüşleri' (alldoxia) yerinden ederek, tümüyle ekranı istila ettiği yönündedir."* (Hüseyin Köse, Bourdieu Sosyolojisinde Toplumsal Gerçekliğin Algılanışı, Simgesel Şiddet ve Medya Eleştirisi, Virgül Dergisi, Mart 2002)

Bourdieu'nun adlandırdığı, Batılı birçok düşünürde de kullanımı olan toplumsal gerçeklik kavramının nesnel, yaşanan gerçeklikle ayrı şeyler anlattığının da bilinmesi gerekir. Aynı yazıdan alıntıyı sürdürüyoruz... *"Bu suç ortaklığının yoğun bir şekilde oyuna sokulduğu yer ise, televizyonun 'kulis' alanıdır. Kulis bu anlamıyla her türden toplumsal uzam çeşitliliklerini değil, sadece söz konusu toplumsal bütünü sınırlanmış ve yeniden düzenlenmiş bir kesitini yansıtır. Kulis, toplumsal uzamın nesnel gerçeklikten arındırılmış ya da sömürgeleştirilmiş öznel bir perspektiftir."* (Hüseyin Köse, Bourdieu'dan..., Virgül Dergisi Mart 2002)

Ah şu bilgisizlik! Yani "Batı"sızlık...

Y. Ecevit, Türk edebiyat tarihi değerlendirmesinde, yabancı dil eksikliğini bilgi eksikliği ile özdeş tutar. Toplumcu Gerçekçi, devrimci Türk edebiyatı eleştirisinde, bu dönemin önderlerinin 20. yüzyıl başında Batı'da yıldızı parlamaya başlamış Aydınlanma karşıtı düşünürler yerine Batı'lı Aydınlanmacıları'nı seçerek yanlış yaptıklarını anlatmaya çalışır. Ona kalırsa, edebiyatımızın Batı'yı olduğu gibi yansıtan, hani o kendinin çok sevdiği deyimle,

mimetik, yani Batı'ya zaman ve uzamda aynen öykünen (şimdi postmodernistlerimizin yaptıkları gibi) bir yol izlemesi gerekmektedir.

"Türk edebiyatında, deneme türü aracılığıyla gerçekleştirilen izlenimci eleştiride yoğunlaşmanın ana nedenlerinden birinin bilgi eksikliği olduğu su götürmez. Türk edebiyat eleştirmeni, Batı'da 19. yüzyılın başlarından bu yana edebiyat eleştirisini sistematize etme, onu kuramsallaştırma yolunda sürdürülen çalışmalar konusunda yeterince bilgi sahibi değildir. Özellikle 1950'lere değin (Bu tarih, hem cumhuriyet tarihi, hem edebiyat tarihi içinde çok ayrıcalıklı bir yer tutar- bizim notumuz), yabancı dil bilmeme ya da kuramsal düzlemdeki çeviri etkinliğinin yetersiz olması gibi sorunlar, eleştirmenin, ortamını el yordamıyla oluşturmasına yol açmıştır." (21)

Oysa, sorun ne dil eksikliği, ne çeviri eksikliğidir. Genç Türkiye Cumhuriyeti'ni yapılandıran aydınlarımız bilinçli bir seçim yaparak Anadolu'da ortaçağ karanlığını kaldırma uğraşındadırlar. Kapitalizm öncesiyle mücadelede kendi devrimci düşüncelerine denk düşen Batı düşüncesi, Fransız İhtilalinde, Burjuva Devrimi'nde taçlanmış rönesansçı, Aydınlanmacı Düşünce'dir. Y. Ecevit'in bilgi eksikliğine yordduğu, önce Batılı tekellerin, onların "itelijans servis"lerinin ayırımında olduğu bu gerçek, Demokrat Parti çıkışı, Köy Enstitülerinin kapatılışıyla başlayan akla, bilince karşı hareket, sonra ve şimdilerde edebiyatımızda filiz vermiş postmodernist düşünceyle gereği yapılmak üzere programa alınmakta gecikmemiştir.

Toplumcu Gerçekçiliğimizin Batı'dan yaptığı seçimin bir bilgi eksikliğinden kaynaklanmadığını vurgulamak için bir örnek verilebilir. Onlarca yıl önce Ahmet Haşım Tevfik Fikret'i eleştiriyor... *"Ahmet Haşım'ın Tevfik Fikret konusundaki düşünceleri değişkendir. Tevfik Fikret'i ve Fransız şair Sully- Prudhomme'u birlikte değerlendirir. Bu tür şairleri 'ahlaki, içtimai, felsefi' diye niteler ve 'taşdıkları koca kanatlara rağmen bir türlü semaya doğru havalanamayışlarının sır ve hikmetini' eserlerinin düşüncenin biçiminden evvel hazırlandığı duygusunu vermesinde bulur (içerik ve biçim tartışması yeni değilmiş demek! AA). 'Çünkü ahenk ve kafiyenin tesadüflerinden doğmayan fikirler sanata mal edilemez' (Yani Y. Ecevit'in deyiimiyle, edebiyat dışı'dırlar!-AA) düşüncesindedir Ahmet Haşım. (...)'Edebiyat-ı Cedide etiketi, mütecanis bir zümrenin ismi değildir. Zira Cenab'ın Avrupa'daki modelleri olan sembolistler nazarında dünyanın en soluk, en tatsız ve mânâsız nâzımı, Tevfik Fikret'in Avrupalı modeli François Coppe'dir"* (22)

Oysa, Batı'nın, hiç te bu öykünmecilerin bize tanıttıkları ve tapındıkları gibi tekdüze, ilerleme karşıtı, kürselleşme yandaşı olmadığını da biliyoruz. *"Lyotard'a ve postmodern çağa gelince, burada saçmalıkların veya kendine hizmet eden anlamsızlığın ötesinde bir şey olduğuna dair bir işaret arıyorum. Yoğun bir laf kalabalığında gizli birtakım hakikat kırıntıları algılayabiliyorum ama bunlar gerçekten de basit..."*, ya da **"hayattan öğrendiğimiz gibi edebiyattan da öğreniriz"** diyen Noam Chomsky, Batılı değil mi acaba? (23) Ya da Piere Bourdieu;

"Kitleler medya karşısında, Baudrillard'ın iddia ettiğinin aksine, sessiz yığınlar değildirler; onlar, kendilerini üreten toplumsal koşulların kaçınılmaz bir ürünü olarak, sessizliğin içindeki 'ses' olarak cisimleşmiş anlamlı şemalardır. Medyatik söylemin zayıf bir söyleme dönüştüğü yerde değil, aksine söylemin en buyurgan ve baskıcı bir süreç olarak yaşandığı siyasal/ ekonomik bir çıkarın sonucu olan 'görece konumlanışlar'da ve 'tavır alışlar'da ses verirler. Kendi kurallarını özerk sözün baskı altına alınması ve görünmez bir Pazar için edilecek rekabetin kızırtılmasından yana konmuş medyanın karşısına öncelikle 'soruyu

sorgulayarak başlamak' ve sonu gelmez dil oyunlarının ardında yatan mantığa doğru çözümleyerek çıkmak gerekir." (Bourdieu, Bourdieu Sosyolojisinde Toplumsal Gerçekliğin Algılanışı başlıklı yazı, Hüseyin Köse, Virgül Dergisi, Mart 2002. Geniş bilgi için: Pierre Bourdieu, Televizyon Üzerine, YKY, 2000)

Bu Batılıların ipiyle kuyuya inilmiyor doğrusu. Diyalektiğe meydan okuyan, "aporia" ile zıtlar karmaşasının diyalektikteki sentez yerine bir çözümsüzlük süregenliği doğuracağını savlayan yapıbozumcu Derrida, gün gelir bir modernist gibi Marksizme övgü dizer. Belki de, içtenlikli aydın olmanın gereğini namusluca yerine getirir; hakkı olana hakkını verir.

***"Yeryüzünde hiçbir zaman bu kadar erkek, kadın ve çocuk kul köle edilip aç bırakılmadı ya da yok edilmedi (...) Tarihin sona erdiğini söylemenin rahatlığı içinde, liberal demokrasi ve kapitalist Pazar ülküsünün gelişini şakımak yerine; ideolojilerin sona erdiğini, büyük kurtarıcı sözlerin bittiğini kutlamak yerine, işte bu çarpıcı gerçekliği gözden uzak tutmayalım asla!" der Derrida. Ve sürdürür, "Marks olmadan, onun anısı ve mirası olmadan gelecek olmaz! (...) içinde yaşadığımız dünya, bu mirasın damgasını taşıyor (....) Marks'ın mirasçularıyız biz."* (24)**

estetik...

Yıldız Ecevit, toplumcu edebiyat eleştirisini "estetik" üzerine değişen düşünceleriyle sürdürür. *"Sanatsal değerlendirmelerimizi estetik ölçütler çerçevesinde yapmak zorundayız, toplumsal değil. Edebiyat çevremizdeki en açmazlardan biri, sanatsal görüşlerimiz ile toplumsal görüşlerimizi birbirine karıştırmamızdır. Sapla samanı birbirine karıştırmak demektir bu. Özellikle sanat alanındaki kalıpları kırmamız için, insanları ve düşüncelerini klişeleştirmekten vazgeçmemiz, paranoyayı bırakmamız önkoşuldur. Romanlarında, kırlarda uçan kelebeklerden söz eden biri, toplumsal yaşamında hızlı bir kollektivist olabilir; belki de yalnızca kendini kurgusunun büyüüne bırakmış, yaratma oyununun tadını çıkartıyordur, o kadar; döneğ/yeni sağcı türünden biri olmayıp, yalnızca bir sanatçıdır o."* (25)

Romanlarında kelebeklerden söz ettiği için kim eleştirilmiş acaba? Kimdir bu eleştiriyi yapan, kelebeklere, kırlara karşı çıkan sevimsiz, insana benzemez " toplumcu edebiyatçı"?

"Estetik" kaygısını ön planda tutar görünmesiyle Batılı postmodernistlerden ayrılır, kendine göre bir postmodernist olur Y. Ecevit. Postmodernizmin asıl kaygısı "estetik" değildir çünkü! Sanatla sıradan kültür arasındaki duvarları yıkan postmodernizm, estetiği tüketim ekonomisinin günlük simge yağmuruna indirger. Televizyon ve medya dünyası aracılığıyla koşullandırılmış "popüler beğeni" ön plandadır. Yaşamın estetikleştirilmesi adına sıradan davranışlar estetik bir yorummuş gibi sunulur.

"İş sanata geldiğinde hepimiz bilinemezciyiz (agnostic): Artık herhangi bir estetik kaygımız yok, herhangi bir estetik öğretiyi savunmuyoruz; bu öğretilerin hepsini birden savunuyoruz." (Baudrillard) (26) "Özellikle reklamlar bu durumu sömürmeye muktedir olup sabun, bulaşık makinaları, otomobiller ve alkollü içecekler gibi sıradan tüketim mallarına romantizm sevdâ,

egzotiklik, arzu, güzellik, doyum, ortaklaşacılık, bilimsel ilerleme ve iyi hayat imgeleri_
iliştirmektedir. " (M. Furtherstone) (27)

Kendini aydın olarak gören, toplumcu sorumluluk taşıyan yazarlara karşı birer silah gibi kullanılan "estetik", "biçim", "sanatı ve sanatçıyı baskı altında tutma" gibi kavramların Toplumcu Gerçekçi edebiyatta hiç te Y. Ecevit'in anlattığı gibi olmadığını, bu konuda uzun bir çözümlemenin gereksizliğini anlatmak yerine küçük bir alıntıyla yetinelim. Ünlü bir Toplumcu Gerçekçi edebiyatçı, Nâzım Hikmet konuşuyor;

"Sanat bahsinde sekterlik en büyük düşmanımızdır. Kaftiyeli, vezinli şiir yazılmaz diyenler de, kaftiyesiz, vezinsiz şiir yazılmaz diyenler kadar dar kafalıdır. Şiir öyle de yazılır, böyle de. Edebiyat dili, hele de şiir dili hayallerle, teşbihlerle falanla ortaya çıkar, ancak böyle bir dil şiir dilidir demek ne kadar yanlışsa, tersini kabul etmek de o kadar yanlıştır. Ben şimdi bütün şekillerden faydalaniyorum. Sevdadan da, barıştan da, inkılaptan da, hayattan da, ölümden de, sevinçten de, kederden de, umuttan da, umutsuzluktan da söz açıyorum, insana has olan her şey şiirime de has olsun istiyorum. İstiyorum ki okuyucum bende, yahut bizde, bütün duyguların ifadesini bulabilsin. 1 Mayıs Bayramı'na dair şiir okumak istediği zaman bizi okusun, karşılıksız sevdasına dair şiir okumak istediğinde de bizim kitaplarımızı arasın." (28)

Ve bir başka Toplumcu Gerçekçi'nin söyledikleri:

"Biçimin önemsiz olduğunu hangi gerçekçi yazar söylemiş? Öz nasıl matematik bir incelikle kuruluyorsa, biçim de kuruluş gibisine estetik incelikle ele alınmalıdır. Yazarın kişiliğini çoğunlukla biçim verir. İster üslup deyin adına, ister biçim, yazar kendine özgü bir deyişe sahip olmalıdır." Orhan Kemal, Alıntılaman Öner Yağcı, Orhan Kemal Öykü Günleri Yayını Edebiyatçılar Derneği 2000 Ankara Öykü Günleri Yayını

dil özensizliği, postmodernizmin kültürümüze yapıbozumcu bir saldırısıdır!

Finans-Kapital merkezlerinin desteklediği günümüz genç edebiyatçılarımızdan bazıları, postmodernist akımın da itisiyle, Arapça, Farsça sözcükleri yeniden kullanıma sokmakta, göze batar bir şekilde arı Türkçe karşıtlığı yapmaktadırlar. Yazı diline yeni kavuşmuş genç cumhuriyet toprakları üzerinde, yüz yıllardır aynı dili kullanan gelişmiş ülkelerin edebiyatıyla yarışacak ölçüde zengin, çok boyutlu yapıtlarla donanmış bir edebiyat ortamında yaşıyoruz. Böylesi büyük başarılarla damga vurmuş, Toplumcu Gerçekçiliğimiz'in başını çektiği dilde arılaşıma kavgasının, kültürümüze katılmış coşkunun karşısına çıkmak sanata ve edebiyata ihanet etmekle aynı anlamı taşımaktadır. Halkı sanattan, edebiyattan, öğrenmeden uzak tutmayı, insanı ucuz işgücü olarak görmeyi tüketim toplumunun egemenlerine yakıştırabiliriz de, kendine sanatçı diyenlere ne diyeceğiz acaba?

edebiyat tartışmalarını kan davasına dönüştürmenin bir anlamı olamaz

Y. Ecevit "Türk Romanında Postmodernist Açılımlar"da da, dergilerindeki yazılarında da, *toplum* ve *gerçek* odaklı edebiyata karşı her olanağı sonuna kadar kullanır.

"Ataç ekolünün toplumcu kanadının bu sorunsalını, Fethi Naci, eleştirirliğini ilk yıllarına ilişkin bir anısında dile getirir. Yahya Kemal'in kimi dizelerini sevmektedir ama yazılarında onlara değinmeye çekiniyordu: **'Çünkü solcuydum, bir solcunun o dizeleri sevmemesi gerekirdi! Sait Faik hikâyelerini Sebahattin Ali'nin hikâyelerinden daha çok seviyordum ama bunu söyleyemiyordum.'** (29)

Türk edebiyatında önemli bir yeri olan Fethi Naci'nin kendi kişicil sorunundan öte bir anlamı olmayan çok da üstünde durularak yapıldığına inanmadığımız yıllar öncesine ait bir "itiraf"ı yıllar sonra bulur çıkarır Y. Ecevit. Öncelikli amacı, Aydınlanmacı, devrimci yazarları gözden düşürmektir. Oysa, onlardan birçoğunun, değil Sait Faik, sağcı bilinen yazarları, şairleri de severek okuduklarını, beğenilerini açıkça söylediklerini hep biliriz.

Y. Ecevit, uzun zaman değeri bilinmeyen bir sosyalist yazarın Oğuz Atay'ın yakınmalarını da kendince kullanır. **"Diyalektik gibi gerçekten büyük kavramların gerisine sığınan cüceler ordusu"**(30) ndan söz eder Oğuz Atay. **"Bir edebiyat çetesine yaslanmanın verdiği rahatlıkla"** diye tanımladığı çetenin kimlerden oluştuğunu belirsizdir. Ama sonuçta diyalektiği bir büyük kavram olarak tanımlayan, Aydınlanma hareketinin yıkmayı başaramadığı derebeyliğimizin ahabap-çavuş meclisleriyle edebiyat üzerine yansımından, kendilerine kulluk etmeyenlere yaşam hakkı tanımamalarından yakınan Oğuz Atay'ı, kendi neden- sonuç ilişkisini yadsıyan, diyalektik ve gerçek karşıtı postmodernist eklektizmine tank tutmaya, onu silah olarak kullanmaya kalkışır Y. Ecevit. "Amerikalı, Avrupalı, kendi dışındakileri kültürleri sadece inceler; bizim samimiyetimiz ve sıcaklığımızla benimsemez (...) Dostoyevski'ye Tolstoy'a yaklaştığı gibi yaklaşmaz. Biz Steinbeck'in pamuk ve şeftali toplayan işçileriyle birlikte acı çekeriz, Hamlet'in meselesine katılırız. Batı değerlendirir biz severiz." der Oğuz Atay. (31) O, döneminin toplumsal karmaşasına tüm içtenliğiyle katılan ve Tehlikeli Oyunlar'da gecekonduya taşınarak halka yönelmiş bir aydın bilincini imgeleyen, romanıyla birlikte yaşamak isteyen, roman tekniği açısından edebiyatımıza önemli kazanımlar sağlamış, romanın ikinci bölümünde içinde bulunduğu burjuva toplumunun ayrıntılı bir çözümlemesini yapmış, içeriğe bu denli önem veren bir bilinç insan, diyalektik yandaşıdır.

Y. Ecevit'in yanında bir de medyatik yazarımız yer alır. **"Ali gitti, Veli geldi (....) dilinde yazan birazcık cumhuriyetçi, birazcık öztürkçeci"** (32) diyen Orhan Pamuk, emeğinin karşılığını fazlasıyla almış, her boyutta ödüllendirilmiş, başarılı bir yazardır. Kendi konuşma dilini yazıda kullanmaya başlayalı daha birkaç on yıl olmuş bir ülkede, üzerine düşen görevi

yaparak yeni kuşaklara, özgür, üretken bir edebiyat bırakan Toplumcu Gerçekçi edebiyata saldırısı Orhan Pamuk'un doyumsuz kişiliğini yansıtır belki biraz o kadar...

ve son vuruş!

"20. yüzyılın, neden- sonuç ilişkisinin dışına taşan ve giderek soyutlaşan, belirsizleşen, yabancılaşan gerçekliği, sanatçının en büyük sorunsalını oluşturur. Tam olarak kavrayamadığı gerçeği, nasıl tuvalinin içine sokacak, nasıl sayfalarının satırlarında dizginleyecektir sanatçı? (...) Ruh- madde, duygu- akıl, doğa- teknoloji, mistisizm- bilim, astroloji- astronomi, vb yüzyıl sonu postmodern yaşam gerçeğinin çoğulcu yapısı içinde birlikte var olurlar. " Ve sorun çözümlüverir! Mistisizmle bilimi kardeş kardeş kıyamete kadar birlikte yaşamak üzere bir yastıkta buluşturdun mu, bu "aporia" evlilikle birlikte, "sen sağ, ben selamet!" olur çıkarız işin içinden. "Geleneksel fizikte bir makine olarak görülen ve neden- sonuç ilişkisinin ışığında, analitik bir anlayışla parçalara bölünerek gizine ulaşılmak istenilen evren (sizden başka evreni makina gören ve parçalamak isteyen yok -AA), Einstein ve Heisenberg'in bulgularında birbirine bağımlı, bölünmez parçacıklardan oluşan dinamik bir bir bütüne dönüşür (Einstein ve Heisenberg mistisizmi bulmuş demek!- AA). Ardındaki bir mutlak gücün varlığı üzerine kurulabilecek kozmolojik görüşlere uygun zemini olan bir evren anlayışıdır bu." (33)

"Dinsel/ mistik ögenin estetik düzleme taşınması, sanat yapıtlarında kullanılması, sanatı yalnızca zenginleştirir. Gerçek bir sanat ürününde, estetize edilmiş bir ideoloji (yeter ki dünyanın değişmesi gerektiğini söyleyen, adalet isteyen bir ideoloji olmasın bu-AA) artık kurmaca dünyanın bir parçasıdır; onu yürürlükteki anlamlara çevirerek bire-bir yönlendirmek olanaksızdır. Sanat dinselliği de işler, cinselliği de; önemli olan, yazarın onu nasıl işlediği, nasıl biçimlendirdiğidir. Aydın araştırmacıların görünmez tabuları kırarak Türk mistik edebiyatı konusuna el atmaları gerekmektedir. Bu alanda yapılmış ciddi bir araştırma yoktur" (34)

Y. Ecevit'in büyük bir hoşnutluk içinde, o eşsiz yaratıcılığını kullanarak bir araya getirdiği mistisizmle bilim, tam da onun öngördüğü gibi, kitabının yayınlanmasından hemen sonra yan yana geliverdiler! Sanki de onu bekliyorlardı! Afganistan'da bilimi temsil eden gelişmiş silahlar, uzay tekniğinin kullanıldığı görüntüleme ve öldürme yöntemleriyle çuvallara bürünmüş kadınlar, sakalları göbeklerini aşmış, elleriyle beslenen erkekler yan yana duruyorlar. Müjde! Postmodernizm yaşam buldu, giderek genişliyor.

Ve Filistin'de, dünyanın birçok yerinde benzer olaylar yaşanıyor. Teknik, çıkar amaçlı odakların elinde, kimi zaman insanlık karşıtı bir yola araç olurken, mistisizm de Tanrısal tutkularla bir araya geliyor, canlı bombalarla yaşama damgasını vuruyor, her türlü yoksunluğa karşın inanç örgütlenmelerine yapılan yatırımlarla yeni ve genç kitleler içinde yayılıyor.

Bir aydın olmak istemeyen, topluma, birlikte yaşadığı insanlara karşı sorumluluk taşımak istemeyen sanatçılara duyduğumuz saygıyı, onların da, kendileriyle birlikte içinde yaşadıkları toplum için de duymayı, duygulanmayı, düşünmeyi, üretmeyi sanat eylemliliğinin bir parçası sayan sanatçılara duymalarını beklemek hakkımızdır sanırız. Bir kör dövüşü, ya da yandaşların kavga alanı olmamalıdır sanat ve edebiyat.

Günümüzde, sanat ve edebiyatta ticari kaygılar ön plana çıkmış, yapıt seçimlerinde içerikten çok populariteye, televizyon kültürüne yakınlık geçer akçe olmuştur. Kültürel gelişme, eğitim ve sağlık olanakları budanmış yığınlar için bir kurtuluş ve düşünsel açıklama ögesi olarak *dogma* mezarından çıkarılıp sultan ve halife koltuğuna yeniden oturtulmaya çalışılmaktadır. Postmodernizmin itisiyle topluma sırtını dönmüş sanatçılarımızın şizofrenik bayımlarla gerçekliğini yitirmiş olmaları birilerini zevkten dört köşe yapmaktadır. Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuştur. **Topluma ve gerçekliklere uzak olmanın adı özgürlük olamaz! Buna yanılısama demek çok daha doğru olacaktır; ya da postmodernizmin özgürlük yanılısaması!**

Ülkemiz gerçekliğinden küçük bir tabloyla noktalayalım sözü. Tablonun oluşumunda televizyonlar, tüketim toplumunun simge yağmurları, bozuk eğitim sistemi, toplum örgütlenmesindeki yetersizlik ve çarpıklık da sorumlu elbet, ama, "katili de maktülü de haklı bulan", "gökten uzanan eli öpen", ya da çıkışsız sarmallarda dolaşan edebiyat yapıtlarının etkisi yok mu? **Araştırma**, İstanbul, Ankara ve Kocaeli'nde yapılmış, Bilim ve Ütopya Dergisi'nde yayınlanmış. **Nesnel bilimle içli dışlı tıp öğrencileriyle temel bilimler öğrencilerinin düşünce yapılarını yansıtıyor.**

Cinlere inanma%71
Nazara inanma.....%68
Kadere inanma.....%67
Nuhun Gemisi'ne inanma.....%63
(Alıntı, Cumhuriyet Gazetesi, 7 Ekim 2001, Vaziyet...)

"Başta metnin öyküsü olmak üzere, roman kişilerinin, giderek de yaşamın kendisinin kurmaca olduğu gerçeği, bu meta evrende sürekli vurgulanır." (35)

Tam da burası, düğümün koptuğu yerdir! Bir meta yapılmak istenen edebiyatla, bir meta olmanın izlerini kaçınılmazca üstünde taşıyan edebiyatın meta olmaktan kurtulma eyleminin o dayanılmaz çelişkisi! Bu yakıcı çelişkinin ortasındayız. Körelilmeye, küllenmeye çalışılan bir sapakta... Ya, birilerinin bize kurguladığı adaletsiz, doğasız, duygusuz bir yaşamın şizofrenik tutsağı yapacağız yapıtlarımızı, ya boşverip tüm özgürlük yanılısalmalarını, en insanca ve içtenlikli aşkınlığımızla, doğayı, insanı, kendimizi kucaklayacağız... Sorun, edebiyatta bir yöntem, estetik ve tarz tartışmasının çok ötesinde, olağanüstü güncel ve yaşamsaldır. Ne beklentimiz tükenmeli gelecekte, ne dışına düşmeliyiz sevginin. Umuda ve coşkuya yolculuk evrensel bir aşkla sürmeli!

A. Alper Akçam, Mart 2002 Bursa

-
1. *Le Monde Dimanche* 18.10.1981, Alıntılaman Y. Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, s.61)
 2. Marks- Engels, *Komünist Parti Manifestosu*, 1872 Avrupa Baskısı
 3. Terry Eagleton, *Postmodernizmin Yanılsamaları*, Ayrıntı Yayınları 1999, s. 144-145
 4. Steven Connor, *Postmodernist Kültür*, YKY Haziran 2001, s.16-17
 5. Derrida, 1973:58, Alıntılaman St. Best- Douglas Kellner, *Postmodernist Teori*, Ayrıntı Yay. Mart 1998, s.37
 6. Steven Connor- *Postmodernist Kültür*, YKY Mart 2001, s. 159
 7. Steven Connor, *Postmodernist Kültür*, s. 161)
 8. Baudrillard, 1983a:25 ve devamı- Alıntılaman Steven Best- Douglas Kellner, *P.M. Teori* s.149
 9. Baudrillard, 1983b, Alıntılaman St. Best- Douglas Kellner, *PostmodernTeori*, s. 15
 10. Baudrillard, 1984a:24, Alıntılaman St Best-Douglas Kellner, *Postmodern Teori*, s.160
 11. St. Best- Douglas Kellner, a.g.y., s.163
 12. St. Best- Douglas Kellner, a.g.y., s.163
 13. Baudrillard, 1983a:151, Alıntılaman M. Furtherstone, *Postmodernizm ve Tüketim Toplumua*, s. 121
 14. Mike Furtherstone, a.g.y., s. 91
 15. Mike Furtherstone, *Postmodernizm ve Tüketim Toplumu* s. 192
 16. Mike Furtherstone, a.g.y., s. 91
 17. Terry Eagleton, *Postmodernizmin Yanılsamaları*, s.(156)
 18. Y. Ecevit, *Türk Edebiyat Eleştirisi*, *Varlık*, Ekim 2001
 19. Y. Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, s. 165
 20. Y. Ecevit, *Türk Edebiyat Eleştirisi*, *Varlık* Kasım 2001
 21. Y. Ecevit, *Türk Edebiyat Eleştirisi*, *Varlık*, Ekim 2001
 22. Kemal Özer, *Tevfik Fikret'in Şiiri...*, Cumhuriyet Kitap Eki, 27 Aralık 2001
 23. Robert F. Barsky: *Chomsky'nin Meydan Okuması: Bathkin'in Teorilerinin Uygunluğu*, *Varlık* Kasım 2001)
 24. Jacques Derrida, *Marksın Hayaletleri*, Fayard Yay. 1993, Alıntılaman S. Tanilli, *Adam Sanat Ağustos* 2001
 25. Y. Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, s. 13
 26. Baudrillard, Alıntılaman Steven Best- Douglas Kellner, *Postmodern Teori*, s.169
 27. Mike Featherstone, *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, s. 38, 39 (*Altını biz çizdik*)
 28. Babayef, Nâzım Hikmet Kendi Şiirini Anlatıyor, s 180-186, Alıntılaman Seçme Şiirler- Adam Yayınları, Altıncı basım Temmuz 2001, s. 100
 29. F. Naci, *Gündoğan Ed.Dergisi*, Güz1995, sayı16, Alıntılaman Y. Ecevit, *Varlık* Ekim 2001, *Türk Edebiyat Eleştirisi*
 30. O. Atay, *Günlük, İletişim Yayınları*, İstanbul 1982, Alıntılaman Y. Ecevit, a.g.y., s. 87
 31. Oğuz Atay, *Günlük, İletişim Yayınları*, İstanbul 1987, s. 58)
 32. Orhan Pamuk, *Kırmızı Koltuk*, *İnterstar Televizyonu*, 23. 10. 1994, Alıntılaman Y. Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, s. 91
 33. Y. Ecevit, a.g.y., s.209-211
 34. Y. Ecevit, a.g.y., s.236
 35. Y. Ecevit, a.g.y., s.105

**Bu metin 29-31 Mart 2002 tarihinde Bursa 'da düzenlenen Çınarlı Kentin Dili başlıklı 7. Bursa Edebiyat Günleri 'ne bildiri olarak sunulmuştur.*